

РІШЕННЯ № 60

Про результати розгляду звернень міжрегіональних управлінь Міністерства юстиції до рад адвокатів регіонів з проханням надіслати Додаток 2 «Опитувальник для СПФМ»

«06» червня 2025 року

с-ще Сатанів, Хмельницька обл.

Рада адвокатів України розглянувши звернення міжрегіональних управлінь Міністерства юстиції до рад адвокатів регіонів з проханням надіслати Додаток 2 «Опитувальник для СПФМ» до виконання адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням та адвокатам, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально, заслухавши доповідь заступника Голови Ради адвокатів України Гвоздія В.А. з цього питання, зазначає наступне.

Зі змісту звернень Міжрегіональні управління Міністерства юстиції надіслали в травні 2025 року до рад адвокатів регіонів листи з проханням надіслати Додаток 2 «Опитувальник для СПФМ» до виконання адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням та адвокатам, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально, до 2 червня 2025 року.

Рада адвокатів України, дослідивши зміст вказаних звернень, взявши до уваги норми діючого законодавства, у тому числі приписи Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (далі - Закон), вважає такі звернення безпідставними, з огляду на наступне.

Статтею 131-2 Конституції України гарантується незалежність адвокатури. Адвокатура є незалежною від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб (ч. 1 ст. 5 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», далі - Закон про адвокатуру).

Відповідно до ч. 1 ст. 2 Закону визначено, що дія Закону поширюється на громадян України, іноземців та осіб без громадянства, фізичних осіб - підприємців, юридичних осіб, їх філії, представництва та інші відокремлені

підрозділи, що забезпечують проведення фінансових операцій на території України та за її межами відповідно до міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, органи місцевого самоврядування, правоохоронні та розвідувальні органи, інші державні органи України.

До спеціально визначених суб'єктів первинного фінансового моніторингу (крім осіб, які надають послуги в рамках трудових правовідносин) відносяться: адвокатські бюро, адвокатські об'єднання та адвокати, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально (п.п. г) п. 7 ч. 2 ст. 6 Закону).

Водночас, п. 1 ч. 1 ст. 10 Закону встановлює особливості діяльності спеціально визначених суб'єктів первинного фінансового моніторингу та специфіку виконання ними обов'язків суб'єкта первинного фінансового моніторингу (серед яких і постановка на облік як СПФМ у Держфінмоніторингу).

Крім того, ч. 3 ст. 10 Закону визначено додаткову особливість нерозповсюдження на спеціально визначеного суб'єкта первинного фінансового моніторингу (якими є адвокати, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально, адвокатські бюро та адвокатські об'єднання) обов'язків спеціально визначеного суб'єкта первинного фінансового моніторингу.

Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 1 Закону про адвокатуру, адвокатська діяльність - незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правничої допомоги клієнту.

Зокрема, ст. 19 Закону про адвокатуру визначено види адвокатської діяльності.

Очевидно, що не всі види адвокатської діяльності забезпечують проведення фінансових операцій. Також потрібно врахувати, що значна частина адвокатів після отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю надають юридичні послуги в рамках трудових відносин, зберігаючи при цьому статус адвоката.

Згідно з Рекомендацією 22 Міжнародних стандартів боротьби з відмиванням коштів, фінансування тероризму та розповсюдження зброї масового знищення, прийнятих FATF у 2012 році, заходи належної перевірки клієнта та вимоги щодо збереження даних, викладені в Рекомендаціях 10, 11, 12, 15 та 17, застосовуються до визначених нефінансових установ та професій (ВНУП) у таких випадках: (d) Адвокатів, нотаріусів, інших незалежних експертів з правових питань, бухгалтерів, коли вони здійснюють підготовку або здійснюють операцію для свого клієнта стосовно наступних дій: купівля-

продаж нерухомості; управління грошима, цінними паперами або іншими активами клієнта; управління банківським рахунком, ощадним рахунком або рахунком з цінними паперами; організація внесків для створення, здійснення діяльності або управління компаніями; створення, здійснення діяльності або управління юридичними особами або компаніями, а також купівля і продаж підприємств.

Також Рекомендацією 23 Стандартів FATF встановлено, що вимоги до звітування про підозрілі операції, викладені в Рекомендації 20, повинні застосовуватись до адвокатів, коли, від імені чи за дорученням клієнта, вони залучені до фінансової операції, стосовно діяльності, зазначеної в Рекомендації 22 (d).

Згідно з європейськими стандартами та кращими практиками європейських країн у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму не всі адвокати автоматично стають спеціально визначеними суб'єктами первинного фінансового моніторингу з моменту отримання права на здійснення адвокатської діяльності. В європейських країнах встановлено спеціальні процедури для встановлення, які адвокати/адвокатські фірми є спеціально визначеними суб'єктами первинного фінансового моніторингу.

Тобто, у сфері запобігання та протидії адвокати, які здійснюють діяльність індивідуально, адвокатські бюро та адвокатські об'єднання наділені спеціальним статусом у межах спеціально визначених Законом фінансових операцій. Набуття особою статусу адвоката не відносить її автоматично до спеціально визначених суб'єктів фінансового моніторингу.

Згідно з ч. 1 ст. 18 Закону, Міністерство юстиції України здійснює державне регулювання і нагляд лише щодо тих адвокатів, які здійснюють діяльність індивідуально, адвокатських бюро та адвокатських об'єднань, які набувають прав і обов'язків спеціально визначеного суб'єкта первинного фінансового моніторингу лише в певних випадках, і лише в сфері запобігання та протидії.

Також відповідно до ст. 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

У надісланих листах Міжрегіональних управлінь Міністерства юстиції також зазначено, що метою опитувальника є оцінка ризику використання різних видів юридичних осіб за організаційно-правовими формами господарювання – клієнтів суб'єкта, у проведенні через них операцій із

відмивання коштів. Додатково вказано, що інформація повинна бути надана за 2022, 2023, 2024 роки та з урахуванням рекомендацій оновленої в 2024 році Методики національної оцінки ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму в Україні, що розміщена на офіційному сайті Державної служби фінансового моніторингу України.

Проте, важливо врахувати, що до 26 грудня 2024 року в Україні діяла Методика національної оцінки ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму в Україні, затверджена в 2021 році. Також до 24 лютого 2023 року оцінка ризиків суб'єктами відбувалася з урахуванням наказу Міністерства фінансів України від 8 липня 2016 року № 584 «Про затвердження Критеріїв ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 27 липня 2016 року за № 1047/29177, а з 23 лютого 2023 року – з урахуванням наказу Міністерства фінансів України від 28 грудня 2022 року № 465 «Про затвердження Критеріїв ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 9 лютого 2023 року за № 258/39314.

Тому, вимога до СПФМ щодо заповнення інформації за 2022, 2023 та 2024 роки з урахуванням Методики, затвердженої в грудні 2024 року, є необґрунтованою, адже СПФМ, які стоять на обліку в Держфінмоніторингу, мали клієнтів щодо яких потрібно заповнити опитувальник (юридичних осіб різних організаційно-правових форм господарювання) й дотримуються вимог законодавства в цій сфері, проводили протягом 2022, 2023 та 2024 років аналіз ризиків своєї діяльності з урахуванням Методики, затвердженої в 2021 році, і з урахуванням різних критеріїв ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення.

Додатково необхідно врахувати спеціальний статус адвокатських бюро, адвокатських об'єднань і адвокатів, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально, який визначений Законом, і неможливість поширення сфери застосування Закону на адвокатські бюро, адвокатські об'єднання і адвокатів, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально, якщо вони не забезпечують проведення фінансових операцій на території України та за її межами відповідно до міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а саме, якщо вони не беруть участь, діючи від імені та/або за дорученням клієнта, у будь-якій фінансовій операції

та/або не допомагають клієнту планувати чи здійснювати операції, визначені в п. 1 ч. 1 ст. 10 Закону.

Згідно з п. 6 ч. 3 ст. 25 Закону обов'язок забезпечення ведення обліку суб'єктів первинного фінансового моніторингу покладено на Державну службу фінансового моніторингу України, а не на Національну асоціацію адвокатів України.

Рада адвокатів України, з огляду на вищенаведене, взявши до уваги пропозицію членів Ради адвокатів України звернутись до Мін'юсту та Державної служби фінансового моніторингу України щодо необхідності дотримання ними міжнародних стандартів боротьби з відмиванням коштів, фінансування тероризму та розповсюдження зброї масового знищення, керуючись статтями 55, 57 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Положенням про Раду адвокатів України, Регламентом Ради адвокатів України, **вирішила:**

1. Звернути увагу, що ведення обліку адвокатських бюро, адвокатських об'єднань та адвокатів, які здійснюють індивідуальну діяльність і які набули статусу спеціально визначених суб'єктів первинного фінансового моніторингу відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 10 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», належить виключно до повноважень Державної служби фінансового моніторингу України. Наголосити, що будь-яке збирання чи витребування такої інформації з боку інших державних органів має здійснюватися виключно у межах визначених законом повноважень, з дотриманням принципу незалежності адвокатської професії, передбаченого Конституцією України та Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».
2. Доручити Голові Національної асоціації адвокатів України, Голові Ради адвокатів України звернутися до Міністерства юстиції України та Державної служби фінансового моніторингу України із закликом до дотримання принципів правової визначеності, міжнародних стандартів у сфері протидії відмивання коштів, а також норм Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення». Звернути увагу на необхідність уникнення випадків неоднозначного або розширеного тлумачення положень зазначеного Закону, зокрема з

боку окремих працівників Міністерства юстиції, що може призводити до втручання в незалежну адвокатську діяльність та створювати ризики порушення гарантій її здійснення, закріплених у Конституції України та законодавстві.

3. Ініціювати звернення до Державної служби фінансового моніторингу України з пропозицією розглянути можливість включення Національної асоціації адвокатів України до складу Робочої групи з проведення національної оцінки ризиків у системі запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму. Така участь дозволить забезпечити належне урахування специфіки діяльності адвокатів при формуванні політик і підходів у сфері фінансового моніторингу, а також сприятиме підвищенню ефективності взаємодії між правничою спільнотою та державними органами у відповідній сфері.
4. Секретарю Ради адвокатів України про прийняте рішення повідомити ради адвокатів та кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури регіонів.

Голова Ради адвокатів України

/підпис/

Лідія ІЗОВІТОВА

Секретар Ради адвокатів України

/підпис/

Ігор КОЛЕСНИКОВ